

Sygn. akt Ts 10/20

POSTANOWIENIE

Warszawa, dnia 28 lipca 2020 r.

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Krystyna Pawłowicz,

po wstępnym rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym skargi konstytucyjnej M
J w sprawie zgodności:

- 1) art. 33 i art. 33¹ § 1 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. z 2019 r. poz. 1145, ze zm.);
- 2) art. 199 § 1 pkt 3 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2019 r. poz. 1460, ze zm.) w zakresie zwrotu „jeżeli jedna ze stron nie ma zdolności sądowej”

z art. 45 ust. 1, art. 45 ust. 1 w związku z art. 79 ust. 1 i 2, art. 45 ust. 1 w związku z art. 2 oraz art. 77 ust. 2 w związku z art. 45 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,

- 3) art. 398²³ § 3 ustawy powołanej w punkcie 2 w zakresie zwrotu „jako sąd drugiej instancji”

z art. 45 ust. 1 w związku z art. 176 ust. 1, art. 10 ust. 2, art. 10 ust. 2 w związku z art. 45 ust. 1, art. 45 ust. 1, art. 45 ust. 1 w związku z art. 2, art. 45 ust. 1 w związku z art. 10 ust. 2 oraz art. 45 ust. 1 w związku z art. 144 ust. 3 pkt 17 Konstytucji,

postanawia:

- 1) nadać skardze konstytucyjnej dalszy bieg w części, w jakiej kwestionuje zgodność art. 33 i art. 33¹ § 1 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. z 2019 r. poz. 1145, ze zm.) oraz art. 199 § 1 pkt 3 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2019 r. poz. 1460, ze zm.) w zakresie zwrotu „jeżeli jedna ze stron nie ma zdolności sądowej” z art. 45 ust. 1, art. 45 ust. 1 w związku z art. 79 ust. 1 i 2, art. 45 ust. 1 w związku z art. 2 oraz art. 77 ust. 2 w związku z art. 45 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej;
- 2) odmówić nadania skardze konstytucyjnej dalszego biegu w pozostałym zakresie.

Krystyna Pawłowicz

UZASADNIENIE

W skardze konstytucyjnej wniesionej do Trybunału Konstytucyjnego 7 stycznia 2020 r. (data nadania) M J (dalej: skarżący), reprezentowany przez radcę prawnego ustanowionego pełnomocnikiem z wyboru, wystąpił z żądaniem przytoczonym na tle następującego stanu faktycznego.

Postanowieniem z września 2018 r. (sygn. akt) Sąd Okręgowy w W Wydział Cywilny (dalej: Sąd Okręgowy) odrzucił pozew skarżącego przeciwko Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej i Krajowej Radzie Sądownictwa o ochronę dóbr osobistych, stwierdziwszy, że pozwani nie posiadają zdolności sądowej. Postanowieniem z maja 2019 r. (sygn. akt) Sąd Apelacyjny w W

Wydział Cywilny (dalej: Sąd Apelacyjny) oddalił zażalenie skarżącego na powyższe postanowienie. Orzeczenie to, wskazane przez skarżącego jako ostateczne w rozumieniu art. 79 ust. 1 Konstytucji, zostało mu doręczone 22 maja 2019 r.

W piśmie z 27 maja 2019 r., skierowanym do Sądu Rejonowego w T I Wydział Cywilny (dalej: Sąd Rejonowy), skarżący zażądał ustanowienia pełnomocnika do sporządzenia skargi konstytucyjnej. Postanowieniem z października 2019 r. (sygn. akt) referendarz sądowy w Sądzie Rejonowym oddalił wniosek skarżącego. Zażalenie na to postanowienie zostało utrzymane w mocy postanowieniem tego sądu z listopada 2019 r. (sygn. akt), doręczonym skarżącemu 11 grudnia 2019 r.

Zarządzeniem z 18 lutego 2020 r. (doręczonym pełnomocnikowi skarżącego 26 lutego 2020 r.) sędzia Trybunału Konstytucyjnego wezwał skarżącego do usunięcia braków formalnych skargi konstytucyjnej przez doręczenie następujących dokumentów, potwierdzonych za zgodność z oryginałem: postanowienia Sądu Okręgowego z września 2018 r. (sygn. akt); postanowienia Sądu Apelacyjnego z maja 2019 r. (sygn. akt) wraz z uzasadnieniem oraz dokumentem (i jego 4 kopiami) potwierdzającym datę doręczenia skarżącemu rozstrzygnięcia; zażalenia z września 2018 r. na postanowienie Sądu Okręgowego z września 2018 r.; wniosku z 23 maja 2019 r. o ustanowienie pełnomocnika z urzędu; postanowienia z października 2019 r. (sygn. akt), wydanego przez referendarza sądowego Sądu Rejonowego wraz z uzasadnieniem; postanowienia Sądu Rejonowego z listopada 2019 r. (sygn. akt) wraz z uzasadnieniem i dokumentem (i jego 4 kopiami) potwierdzającym datę doręczenia go skarżącemu; skargi z października 2019 r. na postanowienie

referendarza sądowego z października 2019 r.; oryginału lub poświadczonej za zgodność z oryginałem kopii pełnomocnictwa szczególnego do sporządzenia i wniesienia skargi konstytucyjnej oraz do reprezentowania skarżącego w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym. Skarżący został także zobowiązany do podania treści zaskarżonych w skardze przepisów wraz z Dziennikiem Ustaw, w którym zostały ogłoszone, a także do wyjaśnienia, które jego wolności lub prawa i w jaki sposób zostały naruszone.

Skarżący odniósł się do powyższego zarządzenia w piśmie procesowym z 28 lutego 2020 r. (data nadania), błędnie oznaczonym jako pismo do sprawy o sygn. „Ts 18/2020”.

Skarżący twierdzi, że zaskarżone przez niego art. 33 i art. 33¹ § 1 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (obecnie: Dz. U. z 2019 r. poz. 1145, ze zm., w piśmie z 28 lutego 2020 r. błędnie określony jako „Dz. U. 1964 Nr 16 poz. 93”) oraz art. 199 § 1 pkt 3 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (obecnie: Dz. U. z 2019 r. poz. 1460, ze zm.; dalej: k.p.c., w piśmie z 28 lutego 2020 r. błędnie określony jako „Dz. U.1964 Nr 43 poz. 296”), naruszają „istotę prawa do sądu wyrażoną w art. 45 ust. 1 Konstytucji”, „zakaz zamykania drogi sądowej określony w art. 77 ust. 1 Konstytucji” oraz „istotę państwa prawa”. Zakwestionowane w skardze przepisy – jak zarzucił skarżący – uniemożliwiają „skorzystanie z drogi sądowej przeciwko organom władzy publicznej, które powołane zostały mocą dyspozycji Konstytucji”. Z tego powodu są niezgodne z postanowieniami Konstytucji wskazanymi w *petitum* skargi konstytucyjnej. Z kolei art. 398²³ § 3 k.p.c., przez to, że upoważnia sąd do rozpoznania skargi na orzeczenie referendarza, jako sąd drugiej instancji, a przez to czyni postępowanie dwuetapowym, a nie dwuinstancyjnym, narusza prawo do „właściwego sądu, tj. art. 45 ust. 1 w związku z art. 176 ust. 1 Konstytucji” oraz „podstawowe zasady demokratycznego państwa prawa”. Naruszenia prawa do rozpoznania sprawy przez „właściwy sąd” skarżący upatruje także w orzekaniu w jego sprawie przez „urzędników, którym ustawa zwykła nadała status sądu”. Jak podkreślił, „[u]strojodawca wskazując na prawo do sądu określone w [a]rt. 45 ust. 1 Konstytucji definiował sąd jako osoby wskazane przez Prezydenta RP w ramach [a]rt. 144 ust. 3 pkt 17 Konstytucji. Konstytucja nie przewiduje odstępstwa od tej zasady”.

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje.

1. Zgodnie z art. 61 ust. 1 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. z 2019 r. poz. 2393; dalej: u.o.t.p.TK), skarga konstytucyjna podlega wstępnemu rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym. Na etapie wstępnej kontroli Trybunał Konstytucyjny bada, czy spełnia ona wymogi formalne, o których mowa w art. 79 ust. 1 Konstytucji oraz w przepisach u.o.t.p.TK.

2. Analizowana skarga konstytucyjna spełnia przesłanki nadania jej dalszego biegu w części, w jakiej kwestionuje zgodność z Konstytucją art. 33 i art. 33¹ § 1 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. z 2019 r. poz. 1145, ze zm.), a także art. 199 § 1 pkt 3 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2019 r. poz. 1460, ze zm.; dalej: k.p.c.).

2.1. Skargę konstytucyjną sporządził radca prawny, który przedłożył stosowne pełnomocnictwo.

2.2. Wyczerpana została przysługująca skarżącemu droga prawna, ponieważ postanowienie Sądu Apelacyjnego z maja 2019 r. (sygn. akt) jest prawomocne i nie przysługują od niego zwyczajne środki zaskarżenia.

2.3. Dochowany został trzymiesięczny termin wniesienia skargi zastrzeżony w art. 77 ust. 1 u.o.t.p.TK. Powyższe orzeczenie zostało doręczone skarżącemu 22 maja 2019 r., natomiast skarga konstytucyjna została wniesiona do Trybunału 7 stycznia 2020 r. (od 28 maja do 12 grudnia 2019 r. bieg terminu był zawieszony ze względu na złożony przez skarżącego wniosek, o którym mowa w art. 44 ust. 2 u.o.t.p.TK).

2.4. Skarżący wskazał, jakie konstytucyjne prawa oraz w jaki sposób zostały – jego zdaniem – naruszone (art. 53 ust. 1 pkt 2 u.o.t.p.TK), a także uzasadnił sformułowane w skardze zarzuty (art. 53 ust. 1 pkt 3 u.o.t.p.TK).

2.5. Z uwagi na to, że skarga konstytucyjna spełnia wymagania przewidziane w u.o.t.p.TK, a nie zachodzą okoliczności określone w art. 61 ust. 4 tej ustawy, to – na podstawie art. 61 ust. 2 u.o.t.p.TK – zasadne jest nadanie jej w tym zakresie dalszego biegu.

3. W zakresie, w jakim skarżący poddał kontroli Trybunału art. 398²³ § 3 k.p.c., skardze konstytucyjnej należy odmówić nadania dalszego biegu.

Przepis ten został zakwestionowany przez skarżącego w brzmieniu: „Sąd rozpoznaje skargę [na orzeczenie referendarza sądowego] w składzie jednego sędziego jako sąd drugiej instancji. Po rozpoznaniu skargi sąd utrzymuje w mocy lub zmienia zaskarżone postanowienie, stosując odpowiednio przepisy o zażaleniu”. Skarżący zakwestionował ten przepis „w zakresie zwrotu jako sąd drugiej instancji”. Zarzuty skarżącego odnoszą się więc do zdania pierwszego art. 398²³ § 3 k.p.c.

3.1. Trybunał zwraca uwagę, że powyższy przepis nie był podstawą postanowienia Sądu Apelacyjnego z maja 2019 r. (sygn. akt), tj. orzeczenia wskazanego przez skarżącego jako ostateczne w rozumieniu art. 79 ust. 1 Konstytucji, stanowiącego – jak wyjaśnił – „podstawę wniesienia skargi”. Kształtował on natomiast jego sytuację prawną w postępowaniu o ustanowienie pomocy prawnej z urzędu, zakończonym postanowieniem Sądu Rejonowego z listopada 2019 r. (sygn. akt). Orzeczenie to utrzymało w mocy postanowienie referendarza tego sądu z października 2019 r. (sygn. akt).

3.2. Trzeba także zauważyć, że w wyroku z 20 listopada 2019 r. Trybunał Konstytucyjny, rozpoznawszy pięć skarg konstytucyjnych skarżącego pod wspólną sygn. SK 6/18 (OTK ZU A/2019, poz. 62), orzekł m.in., że art. 398²³ § 2 zdanie drugie k.p.c., w brzmieniu obowiązującym do 6 listopada 2019 r., jest zgodny z art. 45 ust. 1 i art. 78 Konstytucji w zakresie, w jakim wskazuje, że sąd rozpoznający skargę na postanowienie referendarza sądowego o odmowie ustanowienia adwokata lub radcy prawnego w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym działa jako sąd drugiej instancji.

W tej sprawie Trybunał zauważył m.in., że zarzuty skarżącego opierają się na fałszywych założeniach, iż sprawy o przyznanie pomocy prawnej z urzędu w celu złożenia skargi konstytucyjnej muszą być rozpoznawane „od początku do końca” przez sądy, a jedynym dopuszczalnym modelem środka zaskarżenia jest dewolutywne zażalenie.

W zakresie przywołanego jako wzorzec kontroli art. 176 ust. 1 Konstytucji Trybunał umorzył postępowanie, stwierdziwszy, że nie ma podstaw do akceptacji samodzielności tego postanowienia jako wzorca kontroli. Jak zauważył, dotyczy on bowiem zasady dwuinstancyjności postępowania sądowego i ma zastosowanie tylko do spraw przekazanych w całości do wyłącznej właściwości sądów, a nie postępowań mieszanych, w których pierwszą instancją jest organ pozasądowy (referendarz sądowy), a na dodatek o charakterze wpadkowym. Zdaniem Trybunału art. 176 ust. 1 Konstytucji jest w tego typu przypadkach wzorcem nieadekwatnym.

Trybunał zauważa, że zakwestionowany w analizowanej sprawie art. 398²³ § 3 k.p.c. zawiera analogiczną regulację, co § 2 tego przepisu w brzmieniu obowiązującym do 6 listopada 2019 r., zaś sformułowane w skardze zarzuty pokrywają się z tymi, które zostały już rozpoznane w sprawie o sygnaturze SK 6/18.

Mając powyższe na względzie należy zatem stwierdzić, że rozpatrywana skarga nie spełnia warunków wynikających z art. 53 ust. 1 pkt 1-3 u.o.t.p.TK.

W tym stanie rzeczy Trybunał Konstytucyjny postanowił jak w sentencji.

Krystyna Pawłowicz

POUCZENIE

Na podstawie art. 61 ust. 5 u.o.t.p.TK skarżącemu przysługuje prawo wniesienia zażalenia na punkt 2 powyższego postanowienia w terminie 7 dni od daty jego doręczenia.